

Oponentský posudek na práci Mgr. Petry Harder „Manipulace v pedagogické interakci – Učitel jako oběť manipulace“ (opravená rigorózní práce, katedra pedagogiky – 2011)

Autorka rigorózní práce předložila druhou verzi poté, co první neobhájila. K práci je možné vznést řadu připomínek.

Anotace na s. 4 obsahově neodpovídá ani titulu práce, ani následujícímu textu. Celá práce je koncipována jako teoretická úvaha. Autorka zjevně nemá vyjasněn klíčový pojem „manipulace“; na s. 6 jej považuje za synonymum násilí, agrese a šikany a tvrdí, že toto téma je na periferii zájmu, ale neuvádí koho. Následně tvrdí, že sociologické a victimologické výzkumy jsou důkazem, (jk: tyto výzkumy nejsou důkazem, ale mohly by možná takové důkazy přinést) že se manipulace vůči pedagogickým pracovníkům „vyskytuje v poměrně značné míře“; neuvádí však příklad takového výzkumu. Vedle řady těžko doložitelných tvrzení, autorka píše, že cílem práce je 1) informovat o teoretických východiscích manipulace, 2) uvést podobu a rozsah zkoumaného problému, 3) pokusit se danou problematiku zmapovat z pohledu jednotlivých pedagogických interakcí 4) zasadit problematiku učitele jako oběti manipulace do kontextu „s požadavky na profesi učitelkou profesí“, s problematikou autority učitele a problematikou vhodného způsobu výchovy a vzdělávání (!!!), 5) nastítn návrhy možných řešení (jk: není uvedeno čeho), 6. shrnout a kriticky vyhodnotit získaná fakta a otevřít prostor pro další možná zpracování tohoto tématu (jk: není uvedeno jakého tématu). (s. 6) Jako „metodologický postup“ autorka slibuje využít „integrovanou strategii s využitím kvalitativních (induktivních) a kvantitativních (hypoteticko-deduktivních) technik sběru a interpretace dat.“ Tentýž text s cíli práce je doslova uveden i na s. 9. Již text úvodních stran (s. 7. - 8.) ukazují, že autorka neumí udělat odstavec a strukturovat myšlenky, s nimiž chce čtenáře seznámit.

Kapitola v původní práci nazvaná Předmluva je v novém tisku pod názvem 2.1 Vymezení problému a začíná opět floskulí, že „současná situace ve školství není zdaleka tak příznivá, jak bychom si přáli.“ Mluví dále o mýtech a předsudcích, ale žádné neuvádí – to jí bylo již vytknuto v minulém posudku.

Autorka nejprve vymezuje pojem interakce pomocí dlouhé citace z Pelikánovy studie a dospívá k závěru, že pedagogická interakce je založena „na vzájemných vztazích“ žáků a učitelů, rodičů a odborných pracovníků a v definici interakce uvádí normativní požadavek „jejichž společným cílem by měl být co nejodpovědnější přístup k otázkám výchovy a vzdělávání.“ Autorka nejen definuje obecně známé banality (jk: princip interakce je univerzální princip), ale vkládá do něj normativní požadavky! Pojem manipulace je objasňován v kap 2.2.2 *Manipulace*, v níž autorka cituje řadu různých definic a konstatuje, že v nejobecnějším smyslu tento pojem bývá „chápán a vysvětlován velmi negativně“ (s. 15). V závěru kapitoly autorka uvádí, že pojem manipulace bývá „pojímán nejednotně a nejednoznačně“, jako „něco, co se špatně dokazuje“ etc., ale vlastní definici či pojetí manipulace neuvádí.

Autorka neustále opakuje, že dochází ke zpochybnování autority učitele (k tomu se od úvodu neustále vrací), ale neuvádí žádná fakta ani důkazy této teze. Na s. 19 se vrací k problému manipulace a cituje Tomáškův výzkum z r. 2009, který se ale týkal napadání učitelů ze strany žáků a rodičovské veřejnosti. Namísto Tomáškových závěrů vkládá obecnou tezi, že jde o „profesi rizikovou“, což není v souladu se závěry Tomáškovy doktorské práce.

Od s. 21 do s. 29 autorka uvádí převzaté výsledky zahraničních a domácích výzkumů; čtenář ovšem nedostane k dispozici dostatečné údaje k tomu, aby si mohl výsledky ověřit vlastním výzkumem. To znamená, že scházejí cíle citovaných výzkumů, hypotézy, popis respondentů, chybí řádné statistické vyhodnocení apod. Kapitola 4. *Manipulace v interakci učitele a ředitele školy* (na s. 30n) se zdá být vlastním počátkem práce autorky na tématu. Autorka cituje mínění z ankety obecné teze o bossingu, kterou zřejmě považuje za manipulaci učitelů ředitelem a cituje jeden případ bossingu z internetu! Kapitola končí obecným esejistickým pojednáním o bossingu (s. 32). I následující kapitola je konstruována analogicky – obsahuje několik citací z internetu, několik obecných tezí o obraně a opakuje v závěru tezi z úvodu, že si „společnost tohoto faktu očividně není vědoma“. Tímto faktem vyvozeným z předchozího textu je zřejmě to, že předchozí věta tvrdí (v převzaté citaci z Bendla): „Učitel, má-li být úspěšný, potřebuje pro svou práci určité podmínky“, což autorka považuje za významný fakt! (s. 37). Na s. 38 autorka uvádí řadu přejatých výsledků, kterými v textu manipuluje a vytrhává je z původních kontextů. Na jejich základě označuje současnou situaci za alarmující. Na s. 39 cituje z druhé ruky I. Illiche a další antipadogy, ale není jasné proč vlastně. Podobně je na s. 41 – 42

vložená pasáž s úvahou a citacemi o autoritě, ale čtenář se nedozví, proč vlastně jsou tyto úvahy vloženy do práce o manipulaci.

Kapitola 5.1 (*Ne*)*kázeň žáků* (s. 44 – 50) je další esej o kázni, která nemá vyloženou souvislost s tématem práce o manipulaci. Kap. 5.1.1 je věnována kyberšikaně (s. 51 – 52), kde autorka uvádí příklad zdiskreditování a zesměšnění učitele (jako doklad který „naprosto přesně vykresluje stav našeho školství a postavení učitelů“). Pokud odmítneme přímé útoky na lidskou důstojnost označovat za manipulaci, pak je otázkou, proč se touto tematikou autorka zabývala. Podobně irelevantní je i kap. 5.1.2 *Prevence nekázně a výchova ke kázni* (s. 53 – 54).

Kap. 6 se zabývá manipulací v interakci učitele a rodiče/veřejnosti/společnosti. Autorka zřejmě považuje rodiče za totéž, co veřejnost a společnost. Na s. 58 je opět citována zpráva z webových stránek o napadení učitelky a na s. 59 cituje z webu psychologa Klimeše. Autorka konstatuje, že „vazba mezi školou a rodinou je v současné době velmi slabá,“ což rovněž považuje za „fakt“. Kapitola, podobně jako předchozí, končí moralizujícími otázkami. Kap. 6.1 je věnována úvaze o požadavcích kladených rodiči... na učitele, kap. 6.2 je věnována relativizaci autority v měnících se požadavcích doby, což je publikované téma A. Vališové (srv. s. 65 – 70).

Kap. 7. *Konkrétní návrhy řešení !!!* je normativním textem par excellence: říká se v něm, co rodiče musí a co nesmí (s. 71) a autorka mluví o obecném problému komunikace se školou, což není odpověď na problém manipulace. Chce nejen lepší komunikaci rodiny a školy, ale i „posílení nezávislosti školy na rodičích“ a to, aby škola byla vybavena některými kompetencemi. Navrhuje snížit počty žáků ve třídách, navýšit mzdy a dodat do škol asistenty a etopedy atd. (viz s. 71) Navrhuje i řešení na celospolečenské úrovni (s. 75). V kapitole shrnutí a závěr práce shrnuje obsah kapitol práce, obecně konstatuje teze, které byly v jednotlivých kapitolách uvedeny.

Celkové zhodnocení: Autorka předložila práci, která obsahuje 82 stran textu; z toho 7 stran literatury. Text má výrazně esejistický ráz a obsahuje neobyčejně rozsáhlou řadu nepodložených tvrzení, které spíše patří do novinových článků než do vědecké práce. Autorka si neujasnila obsah pojmu „manipulace“ a práce se tímto problémem v podstatě příliš nezabývá.

Většina kapitol je věnována jiným problémům a pokud by čtenář v textu práce hledal odpovědi na cíle práce uvedené dvakrát doslovně v úvodu: na s. 6 a s. 9, pak se autorka k pojednání a vyhodnocení toho, o čem slíbila pojednat, v textu nikde nevrátila! Lze proto říci, že autorka nesplnila ani ty cíle, které si sama vytyčila.

V práci není jediný vlastní výzkum; text obsahuje řadu normativních výroků, které nepatří do střízlivých analýz. Nedokonale citované výzkumy nejsou reprezentativní a často jsou zcela irelevantní k tématu práce. Autorka se například často odvolává i na viktimologické a další výzkumy, ale neříká jaké vlastně má na mysli.

Autorka čtenáři v žádném případě nerozšířila pojetí manipulace v pedagogické interakci a nepřesvědčuje čtenáře, že je schopna samostatně pojednat o tématu manipulace; z textu se zcela vytratilo ohlášené téma: učitel jako oběť manipulace. Text nedosáhl požadované úrovně rigorózních prací a práci nelze doporučit k obhajobě.

15. 9. 2011

doc. PhDr. Jaroslav Kořa